УДК 373.018.32:316.614-057.874

СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИХОВАНЦІВ ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДІВ

Кузьміна О.В., к. пед. н., доцент

Слов'янський державний педагогічний університет

У статті доведено, що в процесі формування життєвої компетентності у вихованців інтернатних установ, необхідно враховувати специфіку їх розвитку,стан здоров'я, причини надходження дитини в інтернатну установу, особливості її доінтернатного життя, а також особливості життя в інтернатній установі.

Ключові слова: особистість, життєва компетентність, соціальна компетентність, школа-інтернат, ціннісні орієнтири,педагогічна діяльність.

Кузьмина Е. СПЕЦИФИКА ФОРМИРОВАНИЯ ЖИЗНЕННОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ВОСПИТАННИКОВ ИНТЕРНАТНИХ УЧРЕЖЕНИЙ / Славянский государственный педагогический университет, Украина.

Содержание статьи доказывает, что в процессе формирования жизненной компетентности у воспитанников интернатных учреждений необходимо учитывать специфику их развития, состояние здоровья, причины поступления ребенка в интернатное учреждение, особенности его доинтернатной жизни, а также особенности его жизни в интернате.

Ключевые слова: личность, жизненная компетентность, социальная компетентность, школа-интернат,ценносные ориентиры,педагогическая деятельность.

Kuzmina H. SPECIFICITY OF FORMATION OF VITAL COMPETENCE OF PUPILS BOARDING SCHOOL / Slavic state pedagogical university, Ukraine.

Article maintenance proves that in the course of formation of vital competence at pupils интернатных establishments it is necessary to consider specificity of their development, a state of health, the and also features of his life in a boarding school.

Keywords: the person, vital competence, social competence, boarding school, reference points, pedagogical activity.

Вихованці школи-інтернату для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, помітно відрізняються від дітей, які навчаються в загальноосвітній школі. Економічні, соціальні, психологічні проблеми, з якими стикається така дитина, впливають на формування її життєвих орієнтирів, деформують соціальні установки, ускладнюють процеси пристосування до життя у соціумі, оскільки в неї відсутні навички самостійного життя, уміння побутового самообслуговування, позитивні стереотипи сімейних стосунків. Як наслідок, молода людина, якою опікувалися в інтернаті, виявляється неготовою до самостійного життя із настанням повноліття.

Багато науковців, педагогів-практиків розглядають проблему формування життєвої компетентності, і вказують на специфічність у формуванні життєвої компетентності вихованців інтернатних закладів (Г.М. Бевз,І.Гєрмаков, І.В.Дубровіна,Н.К.Максимова, К.Л.Мілютіна, В.М.Піскун, І.В.Пєша, А.Г.Рузска та ін.)

Проблема формування життєвої компетентності учнів загальноосвітніх шкіл-інтернатів складна, багатогранна й багаторівнева. Вона базується на основі розуміння трьох груп вихідних факторів, що породжують зазначену проблему:

1. Стану фізичного й психічного здоров'я вихованців, причин, що обумовили надходження дітей в інтернатну установу.
2. Особливостей їх доінтернатного життя й виховання.
3. Особливостей життєдіяльності й побуту дітей в умовах інтернатної установи, рішення завдань їхнього навчання, виховання й розвитку.

Процес соціалізації дитини, яка перебувала в інтернатному закладі, відбувається принципово по-іншому, ніж у більшості домашніх дітей. Саме інтернат стає для дитини тотальним інститутом соціалізації, сурогатною сім'єю, школою, оточенням тощо. Іноді весь життєвий світ дитини може обмежуватися стінами інтернату. Найвизначніші для подальшої життєдіяльності в суспільстві етапи формування особистості дитини можуть проходити в інтернаті. «Замкнений» образ життя сприяє тому, що середовище поза інтернатом може бути не зрозумілим, чужим для вихованців, або вони можуть мати неадекватне уявлення про нього, а також призводити до того, що у них не формуються навички виживання, адаптації до нових життєвих умов, відсутні навички інтеграції у нові соціальні групи, практика взаємодії та поведінки в різних ситуаціях на початку самостійного життя.

В інтернатних закладах існують також проблеми в реалізації змісту освіти, удосконалення форм і методів навчання й виховання, методичного забезпечення навчально-виховного процесу. Багато вихованців інтернатних закладів у результаті певної деформації розвитку є соціально-психологічно дезадаптованими, мають відхилення у поведінці, підвищену агресивність тощо. Потребує удосконалення

система виховної роботи, яка спрямована на формування у дітей життєво необхідних навичок для самостійного життя. Окрім того, у переважній більшості інтернатних закладів спостерігаються негативні тенденції до надмірної опіки дітей, яка призводить до незнання ними своїх обов’язків, на відміну від прав, відсторонення від посильної і необхідної побутової праці.

Постає питання, якими якостями має володіти випускник загальноосвітньої школи-інтернату, щоб ми могли говорити про сформованість його життєвої компетентності. Наведемо орієнтовний перелік таких показників-вимог:

– бути гнучким, мобільним, конкурентоспроможним, уміти інтегруватися в суспільство, презентувати себе на ринку роботи;
– критично мислити, використовувати знання як інструмент для рішення життєвих проблем;
– генерувати нові ідеї, приймати нестандартні рішення й відповідати за них;
– володіти комунікативною культурою, уміти працювати в команді, запобігати конфліктні ситуації й виходити з них;
– цілеспрямовано використовувати свій потенціал як для самореалізації в професійному й особистісному плані, так і в інтересах суспільства, держави;
– уміти здобувати, аналізувати інформацію, отриману з різних джерел, застосовувати її для індивідуального розвитку й самовдосконалення;
– дбайливо ставитися до свого здоров'я й здоров'я інших;
– бути здатним до самостійного вибору численних альтернатив, які пропонує життя.

Сформувати ці якості, підготувати випускника до безболісного входження в суспільство, у доросле життя – основне завдання формування життєвої компетентності вихованців інтернатних закладів.

Життєво компетентна особистість учня загальноосвітньої школи-інтернату має проявлятися як сукупність таких поведінкових здатностей:

– здатність визнавати й поважати цінності іншої людини;
– здатність спілкування й співробітництва з іншими членами групи, співтовариства;
– взаєморозуміння й взаємоповага до кожного індивідума;
– толерантність, співчуття, доброзичливість, турбота, почуття солідарності й рівності;
– визнання загальнолюдських цінностей і загальноприйнятих норм поводження;
– уміння об’єднуватися з іншими членами суспільства заради рішення загальної проблеми;
– уміння робити вільний і незалежний вибір на базі власних суджень і аналізі дійсності;
– розуміння норм і правил поведінки в суспільстві, повага до них, знання законів, основних прав людини;
– здатність цінувати волю й уміння користуватися нею;
– усвідомлення свого громадянського обов'язку;
– усвідомлення особистої відповідальності за власне поводження.

У межах даної роботи ми здійснимо спробу визначити специфіку процесу формування життєвої компетентності учнів загальноосвітніх шкіл-інтернатів. Проблема формування життєвої компетентності учнів загальноосвітніх шкіл-інтернатів складна, багатогранна й багаторівнева. Вона базується на основі розуміння трьох груп вихідних факторів, що породжують зазначену проблему:

1. Стану фізичного й психічного здоров'я вихованців, причин, що обумовили надходження дітей в інтернатну установу.
2. Особливостей їх доінтернатного життя й виховання.
3. Особливостей життєдіяльності й побуту дітей в умовах інтернатної установи, рішення завдань їхнього навчання, виховання й розвитку.

Вплив сукупності цих причин спричиняє специфічні фізіологічні й психологічні особливості вихованців, що визначають характер їхньої взаємодії із соціумом у самостійному житті.

У першій групі факторів можна визначити найчастіше «п'яне зачаття», патологію вагітності й пологів, післяпологові інфекції, штучне вигодовування, сенсорну депривацію в дитинстві, недоїдання, дитячі захворювання, відсутність адекватної медичної допомоги, уходу, особистої гігієни, психосоматичні захворювання, які приводять до низького рівня фізичного й психічного здоров'я вихованців.

Значна кількість дітей потрапляє в дитячі будинки з будинку дитини, де вони перебувають до чотирьох років. Результати досліджень, проведені науковцями свідчать про таке:

- вихованці будинку дитини аутичні;
- слабко виражена потреба у спілкуванні;
- спостерігається загальна затримка розвитку;
- не властива дитинству пасивність;
- можливі форми таких рухів: розгойдування, смоктання пальця, губи [4, с. 46].

Доінтернатне життя вихованців в асоціальній сім'ї або на вулиці найчастіше пов'язане з негативним і травматичним життєвим досвідом: убогість, недоїдання, фізичне, психічне й сексуальне насильство, перебування в кримінальному середовищі, асоціальна або антисоціальна спрямованість виховання, недостатній соціальний досвід, дитячий алкоголізм, наркоманія, проституція, іноді з 10–13 років.

В асоціальній сім'ї ігнорування найважливіших потреб дитини нерідко супроводжується жорстоким звертанням. Кожний другий вихованець інтернату піддавався тілесним покаранням з боку батьків. Діти тікають від жорстокого ставлення, сексуального насильства з боку близьких або знайомих матері чи батька, знущань, важкої сімейної тиранії. Кількість дітей, що пішли із сім'ї, постійно зростає, останнім часом вона збільшилася на 15%. Сексуальному насильству піддалися 21% вихованців притулків, причому тільки в третині випадків – сторонньою особою. В інших випадках діти стали жертвами внутрісімейного сексуального насильства з боку кровних родичів або фактичних вихователів. Жертвами інцесту стають як маленькі діти 2–5 років, так і діти 13–17 років.

Діти, які виховуються під впливом постійного жорстокого ставлення з боку батьків та осіб, котрі їх замінюють, не можуть аналізувати, наскільки аморальні та неприйнятні відносини у їхній сім′ї. Змалку вони сприймають ставлення до себе з боку дорослих як нормальні стосунки. Грубість і сварки в таких сім'ях проходить як норма спілкування, яку діти переймають у взаємовідносинах з дорослими, з однолітками і не тільки вдома, а й на вулиці, у дитячому садку, в школі.

Недолік турботи про дітей може бути також наслідком низького матеріального стану родини, психологічного стресу, педагогічної занедбаності, соціальних потрясінь і стихійних лих. Проте основним фактором, що характеризує доінтернатне життя вихованців є зневага та байдужість з боку батьків. Наслідками зневаги з боку батьків стають такі типові прояви: погане здоров'я, маленький ріст, мала вага, погана успішність у школі, труднощі в навчанні, незрілість, гіперактивність, агресивність, схильність до самоти, погані взаємини з однолітками й дорослими людьми, деструктивне поводження, енурез. У дітей підліткового віку ці показники можуть обтяжитись затримкою статевого розвитку, пропусками шкільних занять, уживанням алкоголю, токсичних засобів, наркотиків, палінням, злодійством, облудністю, деструктивністю стосовно себе й інших людей.

За даними наукових досліджень основними причинами різноманітних відхилень особистісного розвитку дітей-сиріт можна назвати:

- дефіцит спілкування на рівні дитина-дорослий;
- специфічність системи спілкування з дорослими та однолітками;
- емоційно-дистанційний стиль взаємодії дитини та дорослого;
- відсутність можливості створення власної моделі родинно-побутових стосунків;
- обмеженість спілкування з ровесниками із повних сімей;
- синдром «великого колективу», що усуває й ускладнює диференційований підхід до дітей;
- недостатність умов для задоволення особистісних потреб дітей, їх саморозвитку і самореалізації;
- низький рівень загальних знань та пізнавально-інформативного розвитку [6, с. 47].

Причинами відставання в розвитку вихованців інтернатів є недостача заохочення, недостатнє харчування, фізичне й сексуальне насильство, у тому числі, заподіяне їм опікунами й вихователями. Це насильство нерідко повторюється, коли сироти самі стають батьками та вихователями.

Для вихованців інтернатних закладів притаманне однозначне ставлення до себе, що в основному характеризується негативною чи заниженою самооцінкою. Вони часто перебувають у стані тривоги, напруження, невпевненості, зневірені в людах і обставинах, які їх оточують. За таких умов формування особистості дитини, яка лишилася сім’ї, внаслідок деформації внутрішньо сімейних відносин, відчуження із її сфери, відбувається по невротичному типу, коли на перший план виступають захисні механізми. Діти пристосовуються до нових умов, часто мовби забуваючи своїх рідних, а іноді навіть демонструють негативне ставлення до них.

Так, наприклад, у результаті аналізу ситуації розлуки з сім'єю, у дитини з'являються відчуття зради, непотрібності й самотності, вони провокують захисні реакції протесту, розвиток депресивного стану. У дитини з'являється недовіра до всіх дорослих взагалі, вона замикається в собі, не хоче згадувати про

сім'ю, розповідати про неї. Це свідчить, що спогади про сім′ю пов′язані з негативними переживаннями, і дитина уникає цих травмуючих переживань [1, с. 70].

В умовах позбавлення батьківського піклування у дітей виникає хронічна фрустрація – психічний стан, зумовлений неуспіхом у задоволенні потреб, бажань. Звичайно, важливо не лише виявити і проаналізувати ситуацію відчуження дитини із рідної сім'ї, але й знати можливі шляхи виходу дитини із такої ситуації. При цьому, слід зазначити, що простежуються дві основні лінії поведінки дитини:

– вона розцінює втрату сім′ї як покарання за те, що вона погана, і постійне почуття провини стає домінуючим у характеристиці її особистості;

– вона в ситуації «відчуженості» звинувачує сім'ю, батьків, її внутрішній стан відображає боротьбу почуттів – поєднання озлоблення й образи з любов′ю до батьків [8, с. 21].

Отже діти-сироти справді відрізняються особливостями поведінки, та на відміну від дітей, що виховуються в сім'ї, доля не залишила їм вибору. Вони не мали змоги виховуватися в інших умовах, крім тих, що їм «дісталися у спадок» від біологічних батьків. Тому важливим є зрозуміти обставини та причини, що призвели до таких психологічних характеристик, та працювати з дитиною по мірі можливості, щоб вивести її на потрібний рівень розвитку [12, с. 435].

Дітей, які знаходяться в інтернаті умовно можна розподілити на дві категорії; ті, що потрапили до закладу після проживання хоча б деякий час у сім′ї, і ті, котрі ніколи не жили у сім′ї.

Сирітство залишає незагойний слід в житті дитини, веде до деформації психічних процесів, викликаних стресовими ситуаціями, позначається на психології особистості. Втрата батьків або залишення ними дітей напризволяще з різних причин – спричиняє трагедію дітей, призводить до психічних травм, ліквідацію або пом'якшення яких має взяти на себе суспільство.

Можна сказати: інтернатні діти відрізняються своєю поведінкою уже залежно від того, проживали вони в сім'ї чи ні, а потім і від того, якою була ця сім′я – благополучна чи кризова. Тобто вихідна точка розвитку дітей в інтернатних закладах може бути різною, і від цього теж залежить інтелект дитини, її психічна рівновага, подальше зростання [2, с.23–25].

Сучасні вихованці інтернатних закладів у переважній більшості є соціальними сиротами. Їх батьки на час народження дитини були цілком здоровими психічно і фізічно, але згодом вони стали соціально дезадаптованими.

Передусім діти з будинку дитини та дитячого будинку відрізняються своїм емоційним розвитком. Домашня дитина більш активна, життєрадісна, відкрита для спілкування. Вона бурхливо реагує на радісні події і голосно плаче, коли стикається з неприємностями, активно вивчає предмети, що потрапляють їй на очі, постійно знаходить собі заняття. Маленькі діти, позбавлені батьківського піклування й домашнього тепла, менше усміхаються, майже не радіють, менше сміються частіше перебувають у монотонному настрої. Якщо і плачуть, то неголосно й монотонно. Вони нерішучі й лякливі, нездатні до відвертого прояву почуттів. Такими дітьми легко управляти, вони пасивно слухняні [12, с. 154].

Діти, які виросли поза сім'єю, неспроможні до багатих емоційних переживань, здатність дитини любити оточуючих тісно пов'язана з тим, скільки любові та в якій формі цього почуття отримала вона сама. Внаслідок загостреного бажання домогтися уваги з боку дорослого та через невміння встановлювати контакти діти бувають нещирими, вигадують різні причини для того, щоб їх помітили та відзначили. Часто в них відсутня реакція на зауваження, критику тощо [7, с. 57].

У зв'язку з тим, що ці діти живуть у замкненому світі, вони мають обмежений кругозір, обмежений обсяг знань про навколишнє середовище, обмеженість та одноманітність вражень, недостатньо розвинене сприйняття й наочно-образне мислення. На заняттях вони дисципліновані та слухняні, намагаються запам'ятати все, що від них вимагають дорослі, але самі малоініціативні, їм бракує зосередженості, вони легко відволікаються. Якщо щось не виходить, діти або швидко відмовляються від справи, або шукають виправдання собі певними обставинами, стають агресивними, часто рвуть, ламають початий ними виріб. Якщо дитина влаштовується у сім'ю, то батькам слід бути готовим до того що навіть з великими зусиллями, витраченими на підготовку до школи, ці діти будуть відчувати труднощі в навчанні. Адже в таких дітей спостерігається недорозвиненість мови: словниковий запас невеликий, судження досить примітивні та перекручені. Іноді вони не мають уявлення навіть про повсякденні речі. Наприклад, як готується їжа, звідки потрапляють у дім продукти, скільки вони коштують [8, с. 34].

Специфіка умов утримання та проживання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківської опіки, є причиною неуспішної соціалізації вихованців інтернатних закладів у майбутньому, неприйняття соціального оточення поза інтернатом. Внаслідок цього, ці діти не володіють засобами, що допомагають

перебороти страх, не отримують стимулу до активної пізнавальної діяльності, не вміють поділитися своїми переживаннями із дорослими.

Перебуваючи багато років в інтернатних закладах, діти набувають комплексу негативних властивостей та якостей, і це можна визначити як соціальну депривацію. Така дитина не засвоює всієї гами необхідних соціальних ролей, у неї не формуються властивості та якості, потрібні для того, щоб адекватно сприймати соціальну реальність, оцінювати її та приймати свідомі рішення у конкретних ситуаціях [5, с. 347].

Енциклопедична література пропонує визначення депривації (лат. deprevatio – втрата) як відсутності можливості чи її недостатності для задоволення людиною якої-небудь життєво важливої психічної потреби. Депривація виникає в умовах спеціальної деприваційної ситуації, коли обставини, не сприяють задоволенню потреб. Розрізняють три види психічної деривації: сенсорну, емоційну, соціальну. Для вихованців інтернатних закладів саме соціальна деривація є найбільш суттєвою проблемою.

Соціальна депривація виявляється в обмеженому колі спілкування дитини, стихійному характеру зв'язків і ставлень, уникненні об'єктивних соціальних ролей, які дитина повинна виконувати відповідно до віку в різних видах діяльності. Формування цього виду депревації частіше за все спостерігають в дітей, які позбавлені батьківського піклування, знаходяться в закритих виховних закладах. Появі такої депривації досить часто сприяють дорослі: батьки відмовляються від дитини чи проявляють до неї байдужість, вихователі невиправдано дистанціюються від неї, демонструють жорстку виховну модель. Депривація нерідко супроводжується ізоляцією дитини від батьків, від середовища ровесників, від сприятливих умов соціального розвитку. Діти, схильні до депривації, позбавлені спілкування з іншими людьми, не відчувають доброзичливого ставлення до себе як з боку близьких, так і з боку інших людей. У зв'язку з цим у них менше реалізуються фізичні потреби. Такі діти отримують набагато менше необхідної їм стимуляції для розвитку почуттів. Недостатність адекватних соціальних і емоційних стимулів у дітей, які виховуються в подібних умовах, сприяє відставанню в фізичному та розумовому розвитку, у формуванні їхнього ставлення до інших.

Визначено, що для попередження розвитку депривації вихованців інтернатних закладів варто враховувати такі умови:

- з раннього дитинства надавати дитині необхідну кількість і якість різноманітних стимулів із зовнішнього середовища (звукових, слухових, тактильних), аби в дитини розширювалось коло сенсорних відчуттів й уявлень
- диференціювати коло об'єктів – носіїв цих відчуттів, допомагати дітям самостійно оволодівати цими об'єктами (вчити дітей співати, танцювати, слухати музику, спілкуватись з тваринами тощо);
- спілкуючись з дитиною намагатися знайомити її з різноманітними почуттями, пояснюючи їх природу та прояви;
- у процесі навчання, в інших видах діяльності створювати більше ситуацій, які вимагають від дитини вияву позитивних почуттів і переживань;
- створювати для кожної дитини ситуації входження, адаптації в суспільство;
- заохочувати прагнення дитини оволодівати новими соціальними ролями, стимулюючи не тільки оволодіння тими ролями, які необхідно, але й в набутті відповідних соціальних вмінь і досягнення позитивного результату [9].

У ході вивчення даної проблеми виявлена ще одна особливість, яка характеризує портрет дітей, котрі залишилися без опіки батьків – феномен «ми», який є своєрідною ідентифікацією дітей один з другим.

Відомо, що в сім′ї феномен «ми» відбиває причетність дитини саме до своєї сім'ї, є важливою емоційною і моральною силою і створює умови для внутрішнього захисту, то у дітей, які залишилися без сім'ї, створюється стихійне «ми» як своєрідне психологічне утворення. Це пояснюється тим, що для таких дітей весь світ ділиться на «своїх» і «чужих». Водночас у них формуються особливі ієрархічні стосунки, включаючи досить жорсткі стосунки всередині «ми» і у ставленні до молодших. На жаль, сьогодні ще недостатньо враховується цей феномен у практиці виховання таких дітей. Дитину часто просто переводять в іншу групу, позбавляючи дітей зв'язків один з одним, з дорослими, з якими вони мали нормальні стосунки. Цей момент, безперечно, є глибокою травмою для психіки вихованців [11, с. 159].

До типових особливостей дітей, які залишилися без батьківської опіки, належать особливості спілкування і зверхність, нервовість і бажання як найшвидше встановити комунікативні зв'язки. Відсутність уміння спілкуватись викликає у соціальних сиріт домінування захисних форм поведінки, зокрема таких, як неадекватна лояльність або агресивність.

Однак дослідження психологів виявляють причини емоційної «холодності», агресивності і водночас підвищеної вразливості дітей, пов′язуючи їх з відсутністю батьківської любові і ласки, ранньої депривації нормального спілкування з дорослими [10, с. 30].

Звичайно, особливості психічного розвитку дітей, які залишилися без батьківської опіки, проявляються в різних вікових групах по-різному. Але незаперечним є одне: всі вони мають серйозні наслідки для формування особистості дитини, її міжособистісних відносин, самосвідомості, діяльності.

Діти, що виховуються в соціально незрілих сім'ях і які є соціальними сиротами, часто повторюють долю своїх батьків і, таким чином, виникає порочне коло соціального сирітства. Тому підготовка до самостійної життєдіяльності старшокласників інтернатних установ повинна бути звернена до їх майбутнього батьківського потенціалу, щоб життєва компетентність їхніх дітей формувалася в сімейних умовах, які випускники інтернатних установ зможуть їм забезпечити.

Аналіз особливостей життєдіяльності й побуту дітей в умовах інтернатної установи (третьої групи факторів) дозволив встановити, що основними недоліками виховної роботи з учнями загальноосвітніх шкіл-інтернатів є:

– закритий характер середовища установи, відсутність постійних і глибоких контактів із широким соціумом, без чого неможлива успішна соціалізація вихованців;

– «бідність», недостатня розмаїтість і надзвичайна звуженість розвиваючого середовища, що породжує бідність конкретно-чуттєвого досвіду дітей, мале число й одноманітність об'єктів, з якими вони діють, починаючи з побутових предметів і закінчуючи спеціальними іграшками;

– масовий, знеособлений характер виховання, недиференційований підхід до дітей у процесі їхнього виховання й навчання в будинках дитини, дитячих будинках і інтернатах;

– високий ступінь регламентації побуту вихованців, монотонність життя, недостатній ступінь волі вибору й «вільних зон розвитку» дитини;

– недостатня загальна й спеціальна психолого-педагогічна підготовленість вихователів дитячих будинків, будинків дитини й інтернатів, а також часта змінюваність, висока плинність персоналу інтернатних установ;

– неправильна організація спілкування дорослих з дітьми: неспроможність і непродуктивність форм спілкування, що домінують у дитячих установах; авторитарний стиль спілкування на рівні « дорослий-дитина» і, як наслідок, на рівні «дитина-дитина»;

– недоліки програм виховання й навчання, що не враховують проблем розвитку дітей, не створюють компенсаторних ефектів розвитку, викликаних відсутністю сім'ї;

– недостатня робота з формування й розвитку ігрових навичок, особливо, у дошкільних дитячих будинках;

– відсутність психологічного комфорту, нехтування тим, що психологічний дискомфорт призводить до різних психосоматичних захворювань, якими в дитячих будинках і школах-інтернатах страждає більшість дітей. Психологічний дискомфорт виникає в результаті незадоволеності життєво важливих потреб дитини – у безпеці, любові, спілкуванні, у пізнанні через дорослих навколишнього світу;

– низький рівень (або повна відсутність) дитячого самоврядування в установах для дітей-сиріт.

Виходячи з цього, можна сказати, що завдання формування життєвої компетентності вихованців інтернатних закладів обумовлює необхідність організації цілеспрямованої соціально-виховної роботи, спрямованої на набуття вихованцями соціального досвіду з метою їхньої підготовки до самостійного життя та формування показників життєвої компетентності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бевз Г.М. Психологічні особливості дітей, позбавлених батьківського піклування / Г. М. Бевз // Надання допомоги «дітям вулиці» та соціально незахищеним дітям і підліткам: інф.-метод. зб. / [за ред. С.В.Тостоухової]. – К. : Акстанманн, – С. 44–49.

2. Державна доповідь «Про становище дітей в Україні (за підсумками 1999 року): Соціальний захист дітей сиріт і дітей позбавлених батьківського піклування». – Український інститут соціологічних досліджень, 2000. – 110 с.

3. Єрмаков І.Г. Феномен компетентнісно спрямованої освіти / І. Г. Єрмаков // Школа. – № 12. – 2006. – С. 12–14.

4. Максимова Н. К. Основи дитячої патопсихології: навч. посіб. / Н. К. Максимова, К. Л. Мілютіна, В. М. Піскун. – К. : Перун, 1996. – 246 с.

5. Олифиренко Л. Я. Социально-педагогическая поддержка детей группы риска / Л. Я. Олифиренко, Т. И. Шульга, И. Ф. Дементьева. – М. : Академия, 2002. – 412 с.

6. Пеша І. В. Соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (проблеми реформування) / І. В. Пеша. – К. : Логос, 2000. – 86 с.

7. Психическое развитие воспитаников детского дома / [под ред. И. В. Дубровиной, А. Г. Рузской]. – М. : Педогогика, 1990. – 264 с.

8. Соціальні та психологічні потреби дітей, які виховуються в інтернатних закладах: знання, ставлення, поведінка, практика діяльності. Результати дослідження серед фахівців соціальної сфери та дітей-вихованців інтернатних закладів. – К. : Компанія Лік, 2006. – 63 с.

9. Словарь социального педагога и социального работника / [под. ред. И. И. Калачевой, Я. Л. Коломинского, А. И. Левко]. – Мн. : Белен, 2003. – 256 с.

10. Соціальна та психологічна адаптація дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, до умов інтернатного закладу: наук.-метод. посіб. / [за ред. Н. І. Клокар, Л. А. Пєтушкової]. – Біла Церква : КОІППОПК, 2007. – 96 с.

11. Теоретико-методологічні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. пр. – Київ–Житомир : Вид-во ЖДУ, 2004. – кн. ІІ. – 356 с.

12. Щипицына Л.М. Психология детей-сирот: учеб. пособ. / Л. М. Щипицына. – СПб. : Изд-во С.- Петерб. ун-та, 2005. – 628 с.

УДК [378.9:811.111]:378.147.111

РОЛЬОВЕ ПРОФЕСІЙНЕ СПІЛКУВАННЯ У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В ЧИТАННІ ІНШОМОВНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Третьякова Т.А., к. пед. н., доцент, Волкова А.В., викладач

Запорізький національний університет

У статті розглядається одна з ключових проблем методики викладання іноземних мов – формування комунікативної компетенції в читанні іншомовної літератури (як стратегічна мета) через застосування рольового професійного спілкування як методу, де принцип рольової організації займає одне з ведучих місць.

Ключові слова: комунікативна компетенція, рольове професійне спілкування, ігрова діяльність, ділова гра.

Третьякова Т.А., Волкова А.В. РОЛЕВОЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ ОБЩЕНИЕ В ФОРМИРОВАНИИ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ В ЧТЕНИИ ЛИТЕРАТУРЫ НА ИНОСТРАННОМ ЯЗЫКЕ. / Запорожский национальный университет, Украина.

В статье рассматривается одна из ключевых проблем методики преподавания иностранных языков – формировании коммуникативной компетенции в чтении литературы на иностранном языке (как стратегическая цель) через использование ролевого профессионального общения как метода, в котором принцип ролевой организации занимает одно из ведущих мест.

Ключевые слова: коммуникативная компетенция, ролевое профессиональное общение, игровая деятельность, деловая игра.

Tretyakova T.A., Volkova A.V. ROLE PROFESSIONAL COMMUNICATION IN COMMUNICATIVE COMPETENCE FORMATION IN FOREIGN LANGUAGE READING. /Zaporizhzhya National University, Ukraine.

The article deals with the topical problem of foreign language teaching – communicative competence formation in foreign language reading (as a strategic aim) by means of using the role playing professional communication as the leading method of teaching.

Key words: communicative competence , role professional communication, playing activity, business role activity.

Ефективність застосування рольового професійного спілкування у процесі формування комунікативної компетенції в читанні іншомовної літератури визначається, на наш погляд, наступними параметрами: а) сформованістю теоретичних положень рольового методу, де принцип рольової організації займає одне з ведучих місць; б) структурно-функціональним змістом моделі формування комунікативної компетенції в читанні іншомовної літератури, що дозволяє застосувати теоретичні положення рольового методу в розв`язанні практичних навчальних завдань. Розроблена модель – багаторівнева структура трифазного процесу формування спроможності в читанні як спілкуванні –дотекстове – текстове – післятекстове спілкування, де кожна ланка забезпечує певний рівень сформованості комунікативної компетенції і характеризується своєю специфікою.